

ten van nood en ellende de geloovigen zich soms verzonken gevoelen.

„Uit de diepten roep ik tot U". De dichter kent een veilige haven in den storm. Daarheen neemt hij de toevlucht.

Gewoonlijk brengen de diepten al wat er in neerstort tot zwijgen. Als iets in de diepte der zee wegzinkt, moogt ge een oogenblik eenige rimpeling en borreling van het water zien; spoedig effent de spiegel zich weer, en van wat naar beneden verzonk, merkt gij niets meer op. Zoo is het niet bij de diepten van Gods volk. Deze brengen hen niet tot zwijgen — ze doen hen juist roepen.

Er staat niet: Uit de diepten bid ik of zucht ik, maar roep ik. Dat is ook bidden, maar bidden in bangen nood, in groot gevaar, met onweerstaanbare drang. David roept uit de diepte gelijk de drenkeling, die den afgrond onder zich voelt trekken en zuigen, om hem te verslinden. Dat roepen is een noodkreet. 't Is het hulpgeschrei, Heere, ontferm U mijner! Behoud mij, want ik verga. Denk aan mij toch in gena, om Uw goedheid eer te geven. Zó roept de geloovige uit de diepten van ellende tot God. Welk een contrast is er tusschen het bruisen en bulderen der wateren en de bevende, klagende stem van den om hulp roependen bidder. Doch die stem wordt al luider en krachtiger, naar mate de nood hem meer prangt en benaamt.

„Uit de diepten roep ik tot U, o Heere!" Tot zijn God, den God des verbonds, den Genadige en Almachtige. Elk ander roepen zou ook volstrekt vruchteloos zijn.

Onze tijd, waarvoor men eerst schier geen groote en hooge woorden genoeg vinden kon om hem lof te bezingen, is vol diepten. Diepten vol donkerheid en benauwdheid. Diepten van armoede en nood, van werkeloosheid, hulpeloosheid en radeeloosheid. Hoofd en hart van wereldsche menschen zijn tegenwoordig vol van „crisis" en „malaise". Zij klagen, zuchten en murmureeren. Maar zij roepen niet tot God. Veeleer hoort gij van verschillende kanten de vraag: „als er nu toch een wijs en liefderijk God hier boven was, zou er dan wel zooveel leed en ellende hier beneden zijn?" Dezen toonen niets er van te beseffen, dat die algemeene nood en druk van dezen tijd is een roepstem Gods tot de menschen: „Wendt U naar Mij toe. Als alles u verlegen laat en niets u meer baten kan, bij Mij is hulp en uitkomst". Wie de malaise in haar oorzaak en omvang diep voelt, zal uitgedreven worden tot de bede: „Heere, ontferm U onzer!"

Zoo is het bij David. Hij roept uit zijn diepten tot den Heere.

Als hij zijn nood klaagt voor God, dan zijn het niet de zorgen, die het eerst van alle genoemd worden, maar zijn vele zonden. Deze bezwaren hem het alleréerst en het allerméest, vs. 2.

Dat roepen tot God geeft ruimte aan zijn bange ziel, doet een lichtstraal der hoop vallen in den donkeren nacht.

Hij roept uit de diepte tot Hem, die in de hoogte woont, maar die zeer laag in gunst en ontferming neerzielt op al wie in nood en jammer tot Hem vlucht. Hij roept tot den Genadige, die rijk is in schuldvergeving; tot den Almachtige, die uit allen nood en dood verlossen kan. Er is geen enkele diepte bij Gods kinderen of de Allerhoogste kan er hen uit bevrijden.

Hij smeekt tot Hem, die gezegd heeft: „Roep Mij aan in den dag der benauwdheid en ik zal er u uithelpen". Hij, die alle dingen bestuurt, laat toe, dat zij in zulke diepten komen. In dien weg zal juist Zijn groote Naam aan hen worden verheerlijkt. In geen zó vreeselijken kuilt was ooit een geloovige verzonken, of de Heere was hem nabij met Zijn genadige vertroosting, met Zijn getrouwe hulp. Neen, Hij laat hen niet vruchteloos roepen. Hij hoort het geroep der ellendigen en verlost ze. In die diepten ligt voor hen de hogeschool van het ernstig bidden, pleiten, worstelen. Diepe wegen brengen door 's Heeren Geest vaak diepe godsvrucht te weeg. De paelen liggen in de diepte. Ook de paelen in het geestelijke leven worden meest in een weg van nood en verootmoediging verkregen.

De geloovige heeft menigmaal in den nacht der beproeving sterren van beloften en vertroosting zien flonkeren, die hij in den middaggans van welvaart en voorspoed niet aanschouwde.

Dagen van nood en ellende verrijken en verdiepen door de werking des Geestes het gemoedsleven van 's Heeren volk. Geheiligde beproevingen zijn geestelijke bevorderingen.

Door Gods genade en trouw wordt alzoo de bange klacht, in de diepte geslaakt, verwisseld met een lied der hope en des vertrouwens: „Ik verwacht den Heere, mijn ziel verwacht en ik hoop op Zijn Woord".

In die diepten betoont de Heere zich aan Zijn volk een God van rijke vertroosting en machtige bevrijding. De bange klacht verandert in een halleluja aan Hem, die in Christus voor al Zijn volk een God van onuitsprekelijke genade en van volkomen verlossing is. Zoo wordt bij Gods kind juist in de diepten het „Eere zij God in de hoogste hemelen" in de ziel geboren.

J. P. T.

KERKELUK LEVEN

Pluriformiteit der kerk en epigonisme. (II.)

We zullen Prof. Hepp's artikel aanvatten bij dat ééne punt, dat hem blijkbaar van bijzondere betekenis dunkt: de kwestie van het epigonisme.

Dat inderdaad deze kwestie prof. Hepp zeer na aan het hart ligt, behoeft niemand te betwijfelen. Immers: hij maakt er eigenlijk zijn hoofdbezwaren van, als hij tegen hen opponeert, die de pluriformiteit der kerk, zó als ze doorgaans gepredikt en gebruikt wordt, niet aanvaarden kunnen. Van een eigenlijke bestrijding van wat hunnerzijds is aangevoerd is bij Prof. Hepp geen sprake, niet één hunner noemt hij, niet één hunner citeert hij letterlijk. We krijgen meer een „Hinweis", en vermoeden, dat onder het schrijven — wat die gemeene gratie betreft — de auteur van dezen „Hinweis" eenigszins gedacht heeft aan een collega van Prof. Hepp aan de Vrije Universiteit, althans naar wat van diens opvatting bij anderen weerklinkt of interpretatie vindt, en dat de passage over de pluriformiteit der kerk in de richting wijst van ondergeteekende, althans naar datgene, wat de niet-al-te-nauwkeurige leesen-overweeg-methode van velen hen als de meening van ondergeteekende heeft doen vasthouden — in min of meer vage indrukken.

Als nu Prof. Hepp de meening, die tegen de eenigszins geijkte pluriformiteitsgedachte bezwaar heeft, een uiting van epigonisme noemt, dan zeggen we niet: dat is niet vriendelijk. Want we mogen wel klare woorden: en mocht iemand meenen dat het wegschrijven van zulke weinig sierlijke namen aan meeningen van collega's, die Prof. Hepp aan beide zijden van het IJselmeer heeft, nu niet een bepaald voldoen schijnt te zijn aan den zin en de onderstellingen van wie een artikel voor den studenten almanak begeerden, dan antwoorden wij:

a.) dat niet bewezen is, dat de verwijten van epigonisme zich richten tegen bepaalde meeningen van bepaalde personen;

b.) dat voorts interne aangelegenheden tusschen almanak-redakties en -schrijvers ons niet aangaan.

Neen, we zeggen niet: die woorden zijn onvriendelijk.

We zeggen echter wel: ze zijn gevaarlijk. Want, kijk eens, een epigoon is nu eenmaal iemand, die niet erg in trek is, zodra men hem herkend heeft.

Hij kan wel-in-trek zijn, zoolang hij nog niet als epigoon te boek staat. Tot zoolang kan de man menschen hebben, die naar hem luisteren, of langzamerhand van plan zijn, dat te gaan doen. Die menschen denken dan, dat dat luisteren iets aan hen geven of hergeven kan.

Maar als er nu onder de „objectieve", niet-existentieel-erbij-betrokken „toeschouwers" nu eens iemand opstaat, die zegt, en schijnt te bewijzen: die man is maar een epigoon, althans: deze bewering van hem is epigonistisch, dan kan die eene man een zeer groot „succes" boeken — bij bepaalde lieden, wel te verstaan.

Hij kan de lieden, die luisterden, of net begonnen te luisteren, daarmee doen ophouden, — voorzoover het althans die bepaalde lieden van zooveel betreft. Want een epigoon, die als zodanig te boek staat, heeft afgedaan. Hij is toch in elk geval — hoe men ook het begrip „epigoon" uitlegt, — iemand, die achter groote voorgangers aankomt, zich diets maakt, dat hij hun werk voortzet, doch hierin mis ziet. Want zoo hij al niet hen napraat (en dan uiteraard gebrekkig), dan is hij toch een prutser, bij hen vergeleken. Zijn probleemstelling mist in elk geval hun diepte en oorspronkelijkheid. Wie geeft zich de moeite, naar een epigoon te luisteren? Laat men ook — om niet te wonden, zegt Prof. Hepp — ook duizendmaal met Prof. Hepp verzekeren, dat iemand, die op EEN punt aan epigonisme lijdt, daarmee nog niet voor heel zijn persoon en levenswerk als epigoon behoort te boek te staan, — toch zal de man met die ééne epigonistische these hebben afgedaan bij velen. En dat terecht. Vooral dan terecht, indien hij die ééne these, die nu net zoo ongelukkig uitviel, heeft beschouwd als betekenis voor heel zijn denken en doen.

Zoo heeft de man, die een persoon of een meening als epigonistisch aandient, inderdaad zonder al te veel moeite die meening of dien persoon aan den kant gezet, tenzij...

Tenzij de persoon, om wien, of om wiens meening het te doen is, nog net bij tijd opstaat, en het blaadje omkeerend, de rollen verwisselend, zegt: nu, indien U eenmaal dit minder prettige epitheton tot term der discussie wilt verheven zien, laat mij dan toe, dat in DIT geval ik Uw meening epigonistisch moet noemen.

Op dat punt zou de discussie voor den eersten spreker gevaarlijk kunnen worden. Want hij moet dan of de verdenking, waaraan hij zelf uitdrukking gaf, van zich (c.q. zijne meening) afwentelen, of hij moet de eerst wat al te luchtigjes

opgezette inmenging in de discussie nu veel breeder opzetten, dan hij aanvankelijk deed.

Wetnu, in een dergelijke situatie zie ik thans dit kleine vriendschappelijke debatje komen.

Ik wil ook eens de rollen omkeeren en beweren, dat nu eenmaal dat woord uit Prof. Hepp's pen gevloeit, en dus niet meer uit de discussie weg te werken is, ik het praedicaat „epigonistisch" aanwend op zijn verdediging der pluriformiteitsgedachte.

Ik rust dezen „Retourkutsch" uit, niet uit een zekere gemelijkheid. Oók niet om me te „wreken".

Maar wel — om Prof. Hepp er toe te dringen deze en dergelijke praedicaten voortaan uit het debat te laten (en dan eens verder serieus op konkrete beweringen in te gaan), of, wil hij het verwijt handhaven, dan althans breeder te argumenteeren dan hij thans doet.

De zaak is er te ernstig voor.

Om tot het boven gestelde doel te geraken, willen wij trachten aan te toonen:

a.) dat Prof. Hepp's beroep op Calvijn niet ter zake is;

b.) dat hij bij Kuiper en Bavinck een en-en onderstelt (dat hij tegenover het epigonistisch geheelen of-plaatsen wil), hetwelk bij geen van beiden een heusch-ontwikkelde „leer" is;

c.) dat hij dus, door toch maar van hun termen zich te bedienen, en „epigonen" er mee te ontdekken (als had hij een heusch leer-begrip daarbij tot zijn dienst) groote voorgangers op dit ééne punt naspreekt, zonder voldoende toetsing van hun gevoelens. Welk bedrijf epigonistisch is.

Nog eens — als wij straks dit probeeren toe te lichten, is dit geen „wraak". Het is een poging, om ernstige dingen ernstig te laten blijven.

Want als ik Prof. Hepp's meening heb afgewezen als zelf epigonistisch, — dan zijn we weer tot ons uitgangspunt teruggekeerd, en kan men weer eens gaan praten over de gegeven argumenten.

K. S.

LITERATUUR EN KUNST

Bijbelstof en Bellettrie.

VI. (Slot.)

I. De kritische vraag van enkele theologen bij het verschijnen van „De Sjoenemietische": „Is de Bijbelische roman voor den Christen aanvaardbaar?" — is geen kwestie van ja of neen, maar van meer of minder, van hoe. Raad zoeken in het verleden.

II. Gregorius van Nazianzus ziet er geen bezwaar in, in zijn drama „Christos paschoon" den Christus van het kruis dingen te doen spreken buiten de Openbaring om.

III. Gregorius van Nazianzus, Beza en Milton zien er geen bezwaar in, het allerheiligste uit de Openbaringsgeschiedenis als stof voor kunstwerken te gebruiken en die stof uit te breiden zelfs tot in het spreken Gods toe. Calvijn, Voetius noch Kuiper brengen hiertegen bezwaar in.

IV. Ook Bilderdijk gebruikt ongewraakt gewijde geschiedenis als stof voor zijn epos. Is er alzo geen bezwaar tegen dit gebruik voor drama en epos, dan evenmin voor den roman, die in zijn hooger vorm niets anders is dan een epos in proza.

V. Geen algemeen bindende grenzen stellen in de keuze der Bijbelstof. De dragers der typologische openbaring waarschijnlijk in deze roeping meer bewust, dan algemeen tot nu werd aangenomen. Voor de kunst met Bijbelstof tot inhoud, bovendien de vrijheid, die de poëtië der Oudheid met haar verismilitas boven de historische feitelijkheid toestond.

Ten nauwste verwant met de tweede vraag, die naar de bewustheid der typologische profetie is de derde naar de helderheid van het inzicht der geloovigen van den Ouden Dag in het algemeen en mijn voorstelling daarvan.

In zijn zeer gewaardeerde bespreking van mijn boek in het Januari-nummer '33 van het Theologisch Tijdschrift, roert Prof. Ridderbos deze kwestie aldus aan:

„Van meer algemeen aard is het bezwaar, dat Anema deze Oudtestamentische vromen niet te veel laat spreken als Nieuwtestamentische geloovigen. Nathan redeneert als een Gereformeerd predikant (Zie bijv. over de Drieënheid bldz. 19) en we ontvangen de voorstelling, dat de Oudtestamentische vromen hun gebed ook tot Messias richten (bldz. 174)."

Van meerdere zijden is bezwaar ingebracht tegen het woord Drieënheid in den mond van Nathan. Is het daar ondenkbaar? — Ik meen van niet.

Israël wist, dat er een Schepper aller dingen was.

Israël wist ook, dat er een Goddelijk Wezen was, door wien de Schepping tot stand was gekomen. (Spr. 8.)

Israël wist ook, dat er een Geest was, die in die Schepping leven indraagt. Gen. 1:2 Ps. 104:30. Ps. 33:6.

Dat die Goddelijke Wezens personen waren, blijkt herhaaldelijk in het Oude Testament. Dus het persoonlijk drieënhedenbegrip omtrent de Godheid kan den grooten onder Israël niet zijn

ontgaan.

den, moe

Men w

eunwighe

dat de

(Ps. 33:6

ontbroke

gaat van

„Ziet ik

diglijk ui

aanvaard

Waarom

duisterni

Wat m

is een z

Drieëne

gevormd

bezinning

gegevens

Of er

voelswa

wegen, a

begrip to

wij oppe

Omtrent

onderwer

in gelijke

Het bli

bos ook

onder h

op een l

evangelie

gij den

zal Hij U

„Maa

toen ee

in Chr

nooit

ter wil

Hij, h

Hel is

in het

voorge

deren

Middel

oefenin

wend l

heiligh

Ze zag

gebede

worder

beginse

geroep

Middel

Is er

schaduw

Moet hel

opgeval

kunnen

Vatten v

litt, dan

dag toel

in hope

Prof.

boek de

voor de

logie tijc

maak er

voor die

ons zich

van hun

vlakken

niet te l

te willer

Veel

eventuee

van den

hij zoo

Men l

hooglied

boek. L

kunstwe

historise

nen wel

lijk, ma

het wett

woordin

eischen

kan de

laatste

Di de

mel het

Bijbelin

feitenhy

eerste

vall er

dit: om

van het

de heilij

dikanten

noem ik

in „De 2

Prof. I

Wat

leeren is

maar het

psychologi

Ouden Da